

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

MART 2019 / SAYI : 68

SAHİBİ:

MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:

ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:

BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:

Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ

TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK

Tel : 0 (242) 248 90 88

www.tunahanmatbaa.net

info@tunahanmatbaa.net

tunahanofset@gmail.com

Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.

Rıfat Türkcın Psj. No: 14/7

Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :

Yerel - Süreli

İki Ayda Bir Yayınlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar
kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere
telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR

Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da

Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu
yazarına aittir. Gönderilen yazıların
yayınlanması, Yayın kurulu nun
kararına bağlıdır.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına
www.mustafaakbaba.com adresinden
ulaşabilirsiniz.

BU SAYIMIZDA YAYINLANAN

ZARFA DEĞİL MAZRUFU BAKMAK

MUSTAFA AKBABA

MÜTEREDDİT MÜSLÜMANLIK

HASAN TÜLKAY

UMUT, EREĞİNDE EKSİK OLANDI

ANDAÇ

BEN BİR SOKAK ÇOCUĞUYUM

ANDAÇ

ÂŞIK PAŞA

ALİ DEMİREL

İRFAN-I YUNUS

MUSTAFA AYVALI

KIRTASIYE DÜKKÂNLARI MUTLULUK

SIĞINAKLARIMIZDI

TUNCER GÜNAY

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

Mart 2019 sayımızla tekrar huzurlarınızda olmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

İlk yazımız MUSTAFA AKBABA'nın. *ZARFA DEĞİL MAZRUFU BAKMAK* başlığıyla sunulan bu yazıda; tarihimizin büyük üzüntü veren sayfalarından birisi olan Sarıkamış Faciası'nın özetini bulacaksınız.

HASAN TÜLKAY Hoca'mızın *MÜTEREDDİT MÜSLÜMANLIK* başlığını taşıyan güzel yazısı da ilginizi fazlasıyla çekecektir.

ANDAÇ; yıllar önce yazmış olduğu, sokak çocuklarının dramatik hayatını gözler önüne seren *BEN BİR SOKAK ÇOCUĞUYUM* unvanlı şiirini bu defa hikâyeleştirerek okuyucularımıza değişik bir tadla sunuyor. Hem şiiri hem de hikâyeleştirilmiş olan *UMUTEREĞİNDE EKSİK OLANDI* başlığını taşıyan yazısını birlikte sunuyoruz.

ALİ DEMİREL ise, günümüzde az bilinen değerlerimizden olan ÂŞİK PAŞA'yı sayfalarımıza taşıyarak onun tanınmasına ve rahmetle anılmasına vesile olmaktadır.

TUNCER GÜNAY da *KIRTASIYE DÜKKÂNLARI MUTLULUK SİĞİNAKLARIMIZDI* başlığıyla sunduğu yazısında; çocukluk günlerinden kalan hatıralarını farklı bir lezzetle aktarırken, kırtasiye dükkânlarının önemine de vurgu yapmaktadır.

Güzel şiirleriyle dergimize renk katan MUSTAFA AYVALI, bu defa *İRFAN-I YUNUS* unvanlı şiiriyle okuyucularımızı selamlıyor.

Bir sonraki sayıda buluşabilmek ümidiyle hoşça kalınız.

NEVZUHUR

ZARFA DEĞİL MAZRUFU BAKMAK

MUSTAFA AKBABA

104 sene önce yaşanmış olan Sarıkamış Faciasının yıl dönümünde, başta Sarıkamış olmak üzere yurdumuzun pek çok yerinde 6 Ocak 2019 Pazar günü "Gençlik Şühedanın İzinde Yürüyor" sloganıyla şehidlerimiz rahmet, şükran ve minnetle anıldılar.

Biz de Antalya'da Vali Münir KARALOĞLU önderliğinde "Saklıkent'ten Sarıkamış'a Gençlik Şühedanın İzinde" yürüyüş etkinliğine katılarak (her ne kadar genç olmasak da) görevimizi ifâ etmiş olduk. 2400 râkımli Saklıkent Kayak Merkezi'nde gerçekleşen temsili yürüyüşe ilgi azımsanmayacak boyuttaydı.

Bu etkinlik esnasında aklımda bir soru dolandı durdu. Yürüyüşe katılan bu insanlar bu konuda herhalde bir şeyler biliyorlardı ama neyi ne kadar biliyorlardı? Bu facianın yaşanmasına sebep ne idi? Şu kadar bin askerimiz neden donarak şehid olmuştu? Koskoca bir devletin çok hızlı bir şekilde ölüme sürüklendiği, değişik cephelerde çetin muharebelerin yaşandığı, sonucunda binlerce şehid ve binlerce km² vatan toprağının elden çıkmasına sebep olan 93 Harbi, Balkan Savaşları, 1.Dünya Savaşı'nın yaşanmasına sebep ne idi? Müsebbipleri kimdi? Velhasıl; anma yürüyüşüne katılan bu insanlar sadece zarfa değil mazrufa da bakabiliyorlar mıydı?

Tarih ilminin amacı geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek olmalıdır. Aksi halde merhum Akif'in dediği gibi hatalar tekrar eder durur. Onun için okullarda okutulan tarih kitapları bir yandan hâdiselerin kronolojik seyrini öğretirken, diğer taraftan da sebeplere kapı aralamalıdır. Tabii bunu yaparken de tarafsız olmalıdır. Üzerine gölge düşmülerek öğretilmeye çalışılan tarihten hiç kimseye fayda gelmeyeceği gibi devletin ve milletin bekâsı için de tehlike arz eder.

Devlet yönetmek aile yönetmeye benzemez. Kaldı ki

ailenin bile doğru bir şekilde yönetilebilmesi için bazı kaidelere uyulması, büyüklerin tecrübelerinden istifade edilmesi gerekir. Güya, devleti kötü günlerinden kurtarıp eski güçlü günlerine kavuşturmak maksadıyla; önce Yeni Osmanlılar sonra da jön Türkler denilen tecrübesiz, hayalperest ve muhteris ekip tarafından onca kan ve onca vatan toprağı kaybedilerek altı yüz küsur yıllık koskoca bir İmparatorluğun sonu getirilmiş oldu.

Yeni Osmanlılar, memleketi 93 Harbi'ne sokmak suretiyle devletin bünyesinden Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın kopartılmasını sağlamış oldular. Fakat bundan sonra iradeyi ele alan II. Abdülhamid Han bu yıkımı durdurdu. 1908'de darbe ile iktidara gelen İttihadçılar, 31 Mart isyanıyla Abdülhamid Han'ı iktidardan indirdikten sonra Trablusgarb ve Balkan Savaşları yaşanmış, I. Dünya Savaşı'na iştirak edilerek de devletin canına okunmuştur. 1908-1914 yılları arasında resmen ve fiilen kaybedilen Osmanlı toprakları şunlardır:

-1908 yılında; II. Meşrutiyet'in ilânından 2,5 ay sonra tek kurşun atmadan Girit, Kıbrıs, Bulgaristan, Doğu Rumeli, Bosna.

-1911 yılında; Afrika'nın en zengin petrol yataklarına sahip Trablusgarp.

-1912 yılında; İşkodra Vilayeti'ne kadar hâlâ Adriyatik kıyısına dek uzanan topraklara sahip olduğumuz bütün Balkanlar.

-1914 yılında; Osmanlı Avrupası'ndan sonra, Kızıldeniz'in güneyinden kuzeyine, Basra'dan Kafkasya'ya, Arabistan Yarımadası'ndan Mezopotamya arazisine kadar bütün Ortadoğu toprakları...

Bu genellemeyi yaptıktan sonra biz tekrar Sarıkamış faciasına dönelim.

2 Ağustos 1914'de kimsenin haberi olmadan Almanya ile ittifak anlaşması imzalandı. Memleket bir emrivakiiye karşı karşıya kaldı. Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın emri ile 27 Ekim'de Karadeniz'de Rus Limanları bombalandı, böylece resmen I. Dünya Savaşı'na iştirak edilmiş olundu.

Almanya'nın beklentisi, Türklerin cepheyi

genişleterek Rusların ve İngilizlerin oyalanması idi. Enver Paşa, Alman kurmayları ile beraber Ruslara karşı Kafkasya harekâtını plânladı. O zaman Kars ve Sarıkamış Rusların elinde bulunuyordu. 3. Ordu birlikleri Rusları geri püskürtecekti. Bunun için Akademiden hocası Hasan İzzet Paşa'yı Ordu kumandanlığına tayin etti. Ancak ordunun mevcudu ve teçhizatı yeterli değildi. Yemen ve Arabistan cephesinden gelen yorgun, hastalıklı ve kıyafetleri kış şartlarına uygun olmayan askerler Kafkasya'ya sevk edildi. Buna rağmen ordu 9-18 Kasım 1914'de Rusları Köprüköy'de durdurdu. Askerin perişan vaziyeti ve kış sebebi ile düşmanı takip etmeyen ve taarruzun bahara kalmasını tavsiye eden Hasan İzzet Paşa'yı korkaklıkla suçlayan Enver Paşa "Hocam olmasaydınız sizi idam ederdim" diyerek vazifesinden aldı.

Ordunun idaresini eline alıp (-30°)'de kalınlığı yer yer bir metreyi geçen kar ve tipiye rağmen taarruz emrini verdi. Komutacılık günlerinden arkadaşı olan Kolordu kumandanı Hafız Hakkı bey de onun gibi düşünüyordu.

Enver Paşa, Erzurum-Sarıkamış arasındaki asıl Rus kuvvetlerini 11. Kolordu ile sıkıştırıp öteki kolordu ile Rusları arkadan çevirmeyi plânlıyordu. 22 Aralık'da Allahuekber Dağı'na sevk edilen 10. Kolordu 28 Aralık'da Sarıkamış önlerine geldi ve 9. Kolordu ile birleşti. Ancak; 9. Kolordu Sarıkamış Dağı'nda, 10. Kolordu da Allahuekber Dağı'nda soğuk, açlık ve çatışmalardan erimiş, 10.000 kişi Sarıkamış'a varabilmişti. Askerler donmamak için oldukları yerde hoplayıp zıplasalar da ayak parmaklarından başlayan donma bütün vücudu kaplıyordu. Her taraf donmuş askerlerle doldu, üstlerini de kar örttü. Kalanlarını da Sarıkamış önlerinde sayıca sekiz kat fazla olan Ruslar öldürdü. 9. Kolordu çekilmeye fırsat bulamadan kumandanlarıyla beraber esir düştü.

1 Ocak'ta 10. Kolordu Kumandanı Hafız Hakkı Bey; "Bitti Paşam. Ordumuzun kısm-ı küllisi mahvoldu" itirafında bulundu. Enver Paşa, Hakkı Bey'i Paşa yaparak Ordunun kumandasını ona bırakıp kendisi firara geçti. Bindiği kızak, yolda bir Rus karakol birliğine rastladı ama Ruslar kendisini tanımadılar, böylece esareten kurtuldu. 4 Ocak'da Hakkı Paşa geri çekilme emrini verdi.

Ruslara Doğu Anadolu'nun kapısını bu hadise açtı. 13 Ocak'da Hasankale, 17 Şubat'da Erzurum, 3 Mart'da Bitlis ve Muş, 18 Mart'da Mamahatun, 18 Nisan'da Trabzon, 6 Mayıs'da Van, 15 Temmuz'da Bayburt, 20 Temmuz'da Gümüşhane ve 24 Temmuz'da da Erzincan düştü.

Bu arada sağ salim İstanbul'a ulaşan Enver Paşa, Cercle d' Orient'da verilen bir ziyafete katıldı. Ordumuzun Sarıkamış'da kazandığı zafer (!) sebebi ile kutlamalar yapılmasını emretti. Kaybedilen askerlerden bahseden ordu

ikmâl dairesi müdürü Behçet Bey'e "Zaten bir gün ölmeyecekler miydi?" cevabını verdi. Hezimet ve kayıplardan bahsedilmesi yasaklandı. 2 Ocak tarihli İstanbul gazetelerinde "kaçan düşmanın kovalandığı ve yüzlerce esir alındığı" yazıyordu. Hakkı Paşa'nın ricat emrini verdiğinin ertesi günü 5 Ocak gazetelerinin manşetinde de "Zafer" vardı.

Bu arada Hafız Hakkı Paşa Erzurum'da tifüsten öldü. Ordunun soğuk ve tifüsten geri kalan askerleri de esir düşüp Sibiry'a'ya yollandılar.

İstanbul, Sarıkamış faciasını 6 sene sonra esareten dönenlerden öğrendi. Esareten kaçan 9. Kolordu Erkânıharp Reisi Kaymakam Köprülü Şerif Bey, 1921'de hâtıralarını Akşam Gazetesi'nde neşretti. Onu, esareten dönen 83. Alay Komutanı Miralay Ziya (Yergök) Bey takip etti. Facia böylece ortaya çıktı.

Rusların 32.000 kişilik telefata mukabil Türk kayıpları öteden beri münakaşa konusu olmuştur. Şerif Bey, 90.000 kişinin donarak öldüğünü söylüyor. Ancak 3. Ordu'nun gerçek mevcudu 118.000 olduğu dikkate alınırsa donarak ölen asker sayısının 23.000; Soğuk, tifüs ve esaret gibi sebeplerle de bu sayının 60.000'ni bulmuş olması bazı tarihçiler tarafından daha gerçekçi bir rakam olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte;

"Çadırlar dağa kuruldu
Hûcum borusu vuruldu
Bir Sarıkamış uğruna
Doksan bin fidan kırıldı"

Ağıtında da görüldüğü gibi, ağıtlarda bile bu rakam 90.000 olarak vurgulanmıştır.

93 Harbi ile başlayan, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'yla devam eden, ardından da İstiklâl Savaşı'nda verdiğimiz şehid sayısını yazmaya yüreğim müsaade etmiyor, elim varmıyor.

Sonuç itibarıyla, bu taifenin milletin önüne koyduğu fatura bedeli; onca şehid, onca sakat kalan gazi, onca dul ve yetim, yokluk, kıtlık, sefalet, gözyaşı ve geriye kalan bir avuç vatan toprağı olmuştur.

Noktayı koymadan önce, bir Sarıkamış şehidimizin bir şiir estetiği ile anacığın yazdığı son mektubu buraya tekrar alıyorum. Bu mektubu daha önce NEVZUHUR'un 23. Sayısında neşredilen; "ÖLÜRSE TEN ÖLÜR, CANLAR ÖLESİ DEĞİL" başlığıyla sunulan yazımda da yazmıştım.

"Ana, sana bu mektubu Allahuekber Dağ'ında yazıyorum. Galiba veda vakti geldi. Hakkını helâl et anam! Elif kızı selâmım söyle! O cepheden bu cepheye atıldık. Aşk makamında bir türkümüz olmadı. Bu yüzden, sevdamız gazi, aşkımız şehiddir bizim. Elif kızın

üstünden elim kalkmıştır gayri. Hakkını helâl et! Üzülmeye, ağlama. Saruhanlı nere, Sarıkamış nere deme? Sarıkamış için ölmeyi bilmiyorsa bir adam, Saruhanlı için nasıl yaşar? Her seher vakti secde aydınlığındaki ak alnını öptüğümü bil, ama beni öldü bilme. Ne diyor Yunus ata; Ölürsen ten ölür, canlar ölesi değil."

İstifade Edilen Kaynaklar:

-Prof. Dr. Ekrem Buğra EKİNCİ (31 Aralık 2018), Prof.Dr. Ebubekir SOFUOĞLU (3 Kasım 2018), Prof.Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL (11 Ocak 2019) Türkiye Gazetesi'nde neşredilen tarih yazıları
- Yeni Rehber Ans. Cilt 17
-2009 tarihinde Kars Valiliği tarafından hazırlanmış olan kitapçık.

MÜTEREDDİT MÜSLÜMANLIK

HASAN TÜLKAY

Kavgalar, içtimaî çalkantılar, savaşlar, ekonomik bunalım dönemleri iman ve ideallerin de sarsılmasına, buhran psikolojisinin yaygınlaşmasına yol açar. Kalplerde, gönüllerde boşluk duygusu, yerleşik değer yargılarının tartışılması ve yaptırım gücünü kaybetmesi acı da olsa gerçek bir ruh depremidir. 1699 Karlofça Antlaşması'ndan itibaren sürekli bir ricat ve mağlubiyet psikololisi yaşayan "Devlet-i Âliyye" Osmanlı'nın kurucu ve aslî unsuru Müslüman Türk münevverlerinin yaşadığı trajik şüphe ve cinnet halini bu cümleden değerlendirmek gerekir. İnkıraz ve inkılâp, yıkılış ve kuruluş, yok oluş ve diriliş sancıları ile yoğrulan siyasî kültürel iklim genç cumhuriyet aydınlarının dinî idraklerinde de kırılmalara sebebiyet vermiştir.

Cemil Meriç'in ifadesiyle "mağlûp bir medeniyetin çocukları" iki asırdan fazla ağır baskı altında kaldıkları hezimet duygusuyla manevî sarsıntılar yaşamışlardır. Bu sarsıntının izlerini hemen her görüşten münevverlerimizde görebiliyoruz. Birkaç müşahhas misâle ibret nazarıyla bakabiliriz:

Hilâl ve İstiklâl şairimiz Mehmet Âkif Ersoy; üst-üste gelen Balkan bozgunu, Yemen ve Sarıkamış faciaları, Ermeni Şark isyanları, son kale Anadolu'nun düşman işgaline uğraması gibi acıların, felâketlerin dehşetiyle adeta isyan çığlıkları atar: "Yâ Râb, bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı? // Mahşerde mi bîçârelerin, yoksa felâhı! // Nûr istiyoruz... Sen bize yangın veriyorsun! // 'Yandık! 'diyoruz... Boğmaya kan gönderiyorsun!"

Türkiye Cumhuriyeti'nin en etkin kuruluş fikriyatı Türkçülüğün ilim babası Ziya Gökalp'in intihar teşebbüsü üzerinde farklı görüşler mevcuttur. Ailevî, maddî sıkıntılar, kırık bir aşk hikâyesi söz konusu olsa da; esas sebebin bir felsefî bunalımdan kaynaklandığını düşünüyorum. Nitekim Gökalp hakkında dönemin en ciddî tetkiklerinden birini yayınlayan Uriel Heyd'e göre de şurası kesindir ki; İdâdî'de tarih-i tabîî dersi hocası olan Yorgi Efendi ile o sıralar bir kolera salgını dolayısıyla Diyarbakır'da bulunan Abdullah Cevdet, Gökalp'in inanç ve düşünce dünyası üzerinde yıkıcı bir etki yapmışlardır. Genç Ziya, Abdullah Cevdet'in verdiği "Atheisme" isimli kitabı okuduktan sonra büsbütün sarsılır...

Türk'ün dini olduğu için İslâm aleyhtarlığını Türklüğe düşmanlık sayacak kadar mukaddesat savunucusu Nihal Atsız'ın Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki tecrit yıllarında namaz kıldığına, dua ettiğini gördüğünü söyleyen Behçet Kemal Gürsoy'un şahitliğine rağmen; Türkçülüğün pirinin

İslâmî iman cephesi bulanıktır. Otobiyografik Ruh Adam romanındaki mahkeme sahnesi en hafifinden dinî yönden kafa karışıklığına delâlet eder. Atsız'ın kesinlikle manevî babası Rıza Nur gibi müslümanlıktan dinsizliğe savrulduğunu söyleyemeyiz. Lâkin bu ahlâk kahramanının dini bütünü bir müslüman olduğunu iddia etmek de zor... Zaten kendisinin de böyle bir meselesi yok...

Ahmet Muhip Dranas; lâdinî hayatın boşluk acısını sevgili ve güzellik duygusu ile doldurur. Onda aşk ve tabiat sevgisi adeta bir din gibidir. Allah ile bağlarını koparan, ıpıssız bir kâinata bomboş bir hayata mahkûm insanın trajedisi beşerî sevgilerle bastırılmaya, telâfi edilmeye çalışılır.

Gökalp'in hemşehrisi "Otuz beş Yaş"ında kendisini "Dante gibi ömrün ortasında" hisseden fakat henüz 46 yaşındayken dünyaya veda eden Diyarbakırlı Cahit Sıtkı Tarancı da, zayıflayan dinî duygularını tahassürle anmaktadır. Çocukluğuna, çocukluğunun Cumasına buruk bir özlemle insanın içini sızlatan naifçe dizeler dökülür şiirlerinde...

Daha Birinci Dünya Harbi'nin yaraları tam sarılmadan tahribatı çok daha büyük İkinci Dünya Savaşı patlak verir. Değerlerin tepetaklak olduğu, bütün dünyada yeni ideolojilerin doğduğu 1940'lı yıllarda Türk aydınlarının da pek çoğu Marksist hayat görüşünü benimsediler. Faşizm ve Nazizm gibi totaliter rejimler komünizmle renk değiştirerek devam ettiler. Tek parti yönetiminin hayatın her alanını sıkı bir inzibat altına alan uygulamalarından bunalan aydınların bir kısmı da basit, sathî, ülküsüz bir hayatı benimsediler; "Bir Garip Orhan Veli"imiz gibi "Rakı şişesinde balık olmak" istediler.

Tek Parti, Tek Şef, Tek Adam kültü üzerine inşa edilmeye çalışılan Cumhuriyetimizin eğitim politikası -tüm dünyada olduğu gibi- pozitivizmi neredeyse bir din haline getirmiş; uhrevî duygular yaralanmış, nesiller arası uçurumlar meydana gelmiştir. Nitekim Aksekili merhum Serdengeçti Osman Yüksel'in Vekiller Heyeti kararıyla toplatılan cep defteri hacmindeki küçücük kitabı "Bir Nesli Nasıl Mahvettiler?" bu büyük serencâmın fotoğrafı gibidir...

Aklının ermediği, gözünün görmediği, elinin tutmadığı hiç bir şeye inanma, güvenme noktasına ulaşan pozitivist eğitim ortamında geleneksel halk müslümanlığının yaşaması da pek kolay değildir artık... "Ne varlığa sevinirim // Ne yokluğa yerinirim // Aşkın ile avunurum // Bana seni gerek seni" diyen, Allah Allah diye akan şol Cennetin ırmaklarının sesini duyan Yunus Emre gibi sade ve samimi mümin gönül dervişlerinin zor yetişeceği bir iklimdir bu... Nitekim Büyük Doğucu İslâmci Şair Necip Fazıl'da bile Yunus'un yalın iman rahatlığını bulamayız. Entellektüel bir metafizik gerginlik ve hafakanlar içinde boğulan bir dindarlık, adeta felsefî müslümanlıktır Üstad'ın yaşayıp hissettiği... (Buradan bir küçümseme ifadesi çıkarılmasın; aksine O'nun fırtınalı "Çile"si düşünce ve arayış ufukları açısından Yunus'un sakin, dingin teslimiyetinden önemli belki...)

Aslında kısacık bir girizgâh gibi düşünüp de sözü toparlayamayıp uzattığım bu cümleler Nevzuhur'un maddî-manevî babası, şair, edip, hekim dostumuz Mustafa Akbaba ağabeyimizin dikkatimi çekerek okuttuğu MÜNÂCAT'ların çağrışımları... Bir Cuma sonrası elime tutuşturduğu Orhan Seyfi Orhon'un 1970 yılında MEB 1000 Temel Eser serisinden çıkan ŞİİRLER'indeki münâcatları okuyunca hemen ilk sözüm şu olmuştu: "Allah Allah, bu nasıl münâcat?... Şathiye desem; şathiye değil.. Daha çok melâmimesrep ve Alevî Bektaşî tekke geleneğinden beslenen ve "Yaratan"la samimiyetini lâuballilik derecesine taşıran bu deyişlerde çok samimi bir iman pırıltısı hissedilir... Münâcatta bir dua, yakarış edası hâkimdir. Bunda ise kararsızlık, şüphe, tereddüt havası var. " Kitabı eve götürüp

okuyunca içimden "Mütereddit Müslümanlık" diye bir yazı yazmak geçti. Bir bakıma son yüzyıl aydınlarımızın din algılarına müşahhas bir örnekleme... Beş Hececi şairler; Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel edebiyat tarihimize pek suya sabuna dokunmadan güzel şiirler yazmış, iz bırakmışlardır. Orhan Seyfi'nin MÜNÂCAT'ları pozitivizm tazyikinde çatlayan dindarlığın, mütereddit Müslümanlığın bir edebî göstergesi sayabiliriz.

İnternette bu kitaba dair ne var ne yok diye gezinirken Prof.Dr.Mehmet Demirci imzalı bir yazı buldum; düşünüp yazmak istediklerimi bir ilâhiyatçı gözüyle özetlemiş: "Münâcât" sözlükte fısıldamak demektir.Terim olarak Allah'a yalvarıp yakarma, duâ ve niyazda bulunma anlamına gelir. Divan edebiyatında, konusu Cenâb-ı Hakk'ı övme ve O'na yakarma olan manzûmelere "münâcât" denir.

Münâcatlarda Allah'ın yüceliği, ululuğu, en büyük güç ve kudrete sahip olduğu gibi konular işlenir. Allah'ın azameti karşısında insanın âcizliği ve muhtaçlığı dile getirilir.

Yeni şiirimizde de "münâcât" başlıklı şiirler bulunmaktadır. Orhan Seyfi Orhon'un "münâcât" adlı üç şiiri vardır. Klâsik münâcatlarda Allah'ın var olup olmaması sorgulanmaz. Şâirimiz ise, bir kul olarak âcizliğinin farkındadır, ama idrâkine sığdıramadığı şeyler vardır. Bu pencereden bakarak Allah'a şöyle seslenir:

Yıllardır bulamıyor seni bir türlü âhım,
Niye göklerin bomboş, niçin yoksun Allah'ım
Sen olsan râzıyım ben, âciz bir kul olmaya;
Varsın, hattâ herkesten fazla olsun günâhım.

İnsanlar genellikle âcizlik ve çâresizlik içindeyken Allah'a başvurlar. Orhan Seyfi Orhon da, yıllardır fikir ıstırâbı çeken biridir ve şiirinde bunları ancak Allah'ın dindireceğini söyler. Bu konuda O'ndan yardım bekler. Fakat kabul görmediğini düşünüp bir an tereddüde kapılır. Yine de Allah'ın yokluğunu düşünmek bile istemez. Aksi takdirde kendi varlığının da bir anlam taşımayacağını farkındadır. Bu yüzden Allah'ın varlığına inanmayı zorunlu sayar.

Yalnız onu rahatsız eden şey, Allah'ın kullarıyla arasına koyduğu mesâfedir. Ne yazık ki, henüz bu mesâfeyi kapatacak nasîbe erememiştir.

Ona göre Allah âlemi yaratmış ve bir daha müdâhale etmeyerek kulları yalnız bırakmıştır. Buna bir tür deist tanrı inancı denebilir. İslâm ve tasavvuf inancına göre ise Allah her an bir iştedir ve tecellîsi sürekli. Bu durumu bir an göz ardı eden Orhan Seyfi şöyle devam eder:

Bizi kör tabiatın fırlatıp pençesine,
Çekilmişsin yokluğun karanlık gecesine.
Ne güç Alah'ım, ne güç, senden imdat ummadan,
Göğüs germek hayâtın bunca işkencesine!

Yazık, göklerden artık inmiyor kitapların!
Hükümsüz günahların, değersiz sevapların.
Mâdemki gelmeyecek o büyük hesap günü,
Karşılığı yok demek, çekilen azapların...

Aslında onun şu mısralarından köklü bir Allah inancı olduğunu anlıyoruz:

Ne güç Alah'ım, ne güç, senden imdat ummadan,
Göğüs germek hayâtın bunca işkencesine!

Şâirimiz âhiretten, hesap gününden bir ara şüpheye düşse bile, yine de Allah'a sığınır ve şöyle der:

"Bırakma tabiatın merhametsiz elinde!"

Düşünen insan için en korkunç ıstırabın sonunda "bir avuç toprak" olup gitmek olduğunu belirtir:

Bizi ister bir toz yap savur mahşer yelinde,
İster sürü çöp gibi tûfanların selinde...
Sonunda bir varlığa ulaştır da, Allah'ım,
Bırakma tabiatın merhametsiz elinde!

Boğuşmak, hayat denen sebepsiz savaş için,
Yaşamak, en sonunda dikilen bir taş için...
Bütün ıstırapların en korkuncu işte bu:
Bir avuç toprak olmak düşünen bir baş için!

Orhan Seyfi Orhon "Münâcat-II" adlı şiirinde de Allah'ın varlığı üzerinde durur:

Ulu Tanrım, bizce birsin;
Bir değil de çoksan bile!
Her bir şeye muktedirsın,
Kemâlidir, noksan bile!

Burada Allah'ın sıfatları konusunda tereddütlü görünür. Birçok, noksanlık-kemal gibi tezatlı kelimelere yer verir.

İkinci dördlükte ise, Allah'ın rahmet ve mağfiretine güvenini dile getirir:

Güveniriz rahmetine,
İnanmışız şefkatine,
Gireceğiz Cennetine,
Cehenneme soksan bile!

Şâirimiz dünyada başı boş ve amaçsız bir şekilde yaşamak istemez. Bir takım kimseler Allah'ın varlığını veya yokluğunu boş yere tartışıp dururlar. Orhon'un bu yüce kudrete bağlılığı tamdır:

Hak yoluna sapacağız,
Seni hedef yapacağız.
Düşünmeden tapacağız,
Varlığına, yoksan bile!

Orhan Seyfi Orhon'un "münâcât" başlıklı üç şiiri olduğunu söylemiştik. Bu şiirlerde iman noktasında bir takım tereddütlerini dile getirir. Fakat sonunda bunlardan kurtulduğu görülür. "Birlik" adlı şiirinde şöyle der:

İkilik yok, birlik var;
Yalnız bunda dirlik var;
Yalnız bundadır felâh;
Lâilâheillallah!

Bir aşk için gönüller;
Çırpınırken beraber,
İkiye tapmak günah!
Lâilâheillallah!

Şu münafık karanlık,
Sona erecek artık,
Sabah olacak, sabah!
Lâilâheillallah!

Her türlü nimet bunda,
Beklenen cennet bunda:
Yalnız bir din, bir ilâh!
Lâilâheillallah!

Orhon'un "İman" isimli şiiri ise daha anlamlıdır! Orada inanmanın mânevî hazzını; ve duyduğu büyük huzûru dile getirir:

Doğruluk sendedir, fazîlet sende;
Aranan en büyük hakikat sende,
Sensiz ne ilm olur, ne ahlâk olur!

Görmeyen yüzünün tecellîsini,
Bulamaz yaşamak tesellîsini,
İstirap çekmeğe müstahakk olur!

Tutuşup şevk ile tâ can evinden,
Geçenler bu kutsî aşk alevinden,
Yıkanır hadesten pîrûpâk olur!

O gün ki, hüsnünü gözler fark eder,
Rahmetin her şeyi nûra gark eder,
Ruhlarda bir ulvî infilâk olur!

Toplanır yolunda bütün gönüller,
Kan sızan izlerden açılır güller,
Ne hased, ne garez, ne nifak olur!

Bu yazıdan maksadımız asla kimsenin imanını sorgulamak değildir. Elimizde iman barometresi olmadığı gibi; Münkir-Nekir meleklerinin vazifesine de talip değiliz. Sadece bir içtimâî ve ruhî vaka olarak dinî hissiyatın edebiyatımıza yansımından, böyle güzel DUA eden bir şairimizin manevî medcezirlerinden ibret almaktır.

Ulu Tanrım, şu karanlık yolları,
Bizi sana ulaştıran yollar et!
İhtirasla kilidlenmiş kolları,
Birbirini kucaklayan kollar et!

Muhabbetin gönlümüzde hız olsun,
Güttüğümüz Hakk'a veren iz olsun,
Önümüzde uçurumlar düz olsun,
Yolumuzda dikenleri güller et!

Dalaletle bırakıp da insanı,
Yapma arzın en korkulu hayvanı;
Unutturma doğruluğu vicdanı
Bizi sana lâıyk olan kullar et!

Son cümle olarak şunu da kaydedelim ki; iman şüphe ve tereddütü kabul etmese de soran sorgulayan ve ciddî bir cehd ile hakikate ulaşmaya çalışanlar şiire, sanata, edebiyata farklı bir tefekkür derinliği kazandırmışlardır. İsmet Özel ve Sezai Karakoç'u, bu derinliğin yaşayan iki mühim ismi olarak zikredebiliriz.

UMUT, EREĞİNDE EKSİK OLANDI

ANDAÇ

Güneşin ayaza baş ettiği saatler hızla azalırken, günbatımı gibi yumuşacık turuncu bir renk, karanlığın zeminini hazırlamaya durmuştu. Bitmeyecekmiş gibi hızla gelen hain saatler içimi ürpertmeye başlamıştı. Issızlaşmaya

başlamış sokağın soğuk kaldırımında oturmuş, evlerinin yolunu tutmuş insanların koşuşturmalarını seyrediyordum. Telaşa sarılmış umursamaz hallerini görünce, isyanım kabardı. "Biliyorum şimdi bana geç kalacaksınız, ama bende sizin neslinize" diye hırsla mırıldandım. Böyle zamanlarda sessizliğin hiçliğini, insanın en büyük ama pek az bilinen hazinesine sahip olduğumu hissedirdim. Böyle süslü lafları o balıkçı teknesinin sahibinden duya duya ezberlemiş ama ne manaya geldiğini pek de anlayamazdım. Yine de acı hatıralarımı, bir köpeğin üzerindeki suyu silkeleyişi gibi bir kenara itmek durumundaydım. Zira böyle anlarda sokak lambasının ışığı bile karanlığımdan beni kurtaramıyordu.

Altında oturduğum arkadaşım olan çıplak sarı ışıklı sokak lambası gerildiğini görünce, konuyu değiştirmek için anamı sordu; "en son kaçtığı kocasıyla mutlu mu?" dedi. "Bilmem" dedim sadece. Aslında ben mutluluk nedir bilmedim ki diye aklımdan geçirdim. İnsan arayan rüzgâr kimsesizliğime koşarken, aklımdan geçenlerin gerisini düşünmek bile istemiyordum. Hemen hepsinin beni yıkıp geçtiğini hatırlamak acı veriyordu. Yağmur başlamıştı...

Hafif hafif yağmur atıştırırken nedendir bilemem, havada parfüme benzer saf ve sarhoş edici bir koku etrafa yayılırdı. Ama çoğu zaman bunu bile hissetmezdim. 'Gidiyorum' dedim arkadaşşıma. Sormadı nereye gidiyorsun diye. Sorsa da gidecek yerim yok diyemezdim. Şu yaşında rüyamın yarım kalmışlığını yüklenmiş, hayallerimin evine doğru yürürken bir türkü tutturdum. Önceleri fısıltıyla türkümü söylerken yollar kimsesizleştikçe türkünün de avarı kaçtı bağır çağır avazım çıktığıncaya türkümü söyledim. Duysalar da ne olurdu ki benim türkümde geçen allı Zeynep'i.

Zeynebim zeynebim allı zeynebim
Üç köyün içinde şanlı zeynebim.

Yağmur da inadına hızlanmış, bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. 'Anama gideyim' dedim, adama da sus payı bir köpek öldüren çalayım, belki de bu sayede geceyi orada geçirebilirimi aklıma yatırmıştım. Birden, sanki o an çalmışçasına izah edemediğim sıkıntı da nereden çıkmıştı anlayamadım. Küçükülüğümden beri başlayan çile yüklü yolculuğum beni bu hale getirmişti. Şeytanların, kötü niyetlilerin sayısı herhalde iyilerden fazlaydı. Belki de onun için düşüncelerim pembe bir tabloyu yansıtmıyordu.

Gözüme sokağın köşesindeki bakkalı kestirdim. Niye onu seçmiştim bilemiyordum, kim bilir belki de biliyordum. Dükkânın sahibi Cemil amca yağmurun altında kalan son birkaç kasayı içeri taşımakla meşguldü. Öyle sessiz süzüldüm ki anlamadı bile içeri girdiğimi. Son kasayı içeri fırlatıp kendi kendine konuşarak ışığı söndürdü. Allah'ım, ne olur bu amca beni buraya kilitleyip gitmesin diye dua ettim ama belki de art niyetli olduğumdan duam kabul olmadı, kapıyı kilitleyip gitti. İçimde tarif edilmez bir sıkıntı büyüyordu.

Ne yapacaktım şimdi. Bağırısam adam gelir polis çağırır. Adam döver polis gelinceye kadar, polis gelir bir güzel de ondan dayak yerim. Karakola gitsem sabah anam öğrenir. Ondandayak yesem bir şey değil de o yeni adam bana vurunca en çok o canımı acıtır. Kalsam açlıktan öleceğim. Her gün bakkalın önünden geçerken hayalini kurduğum bisküvi karşımda, hani şu ısırınca içinden çikolata çıkan var ya bir türlü girip de içeriye alamadığım, bana bakıyor şimdi. Gözleri üstümde bana bakıyor. İstemiyorum bakmasın bana. Karnım bu kadar açken o öyle bakmasın bana. Dayak mı yesem bisküviyi mi yesem kararsız oturuyorum karanlıkta. Zaten bu 14 yıllık upuzun hayatımda hep karar vermek zorunda kalmaktan yoruldum. Akranlarım daha annesinin

babasının söylediklerini yapmakta zorlanırken bana kimse ne yapacağını söylemedi ki...

Anamı özledim şimdi... O yanımda olsaydı, başımı koyardım dizine türkümüzü söyledik. "Sen büyüyünce türkücü ol" derdi bana. "Baban gibi yanık yanık söylüyorsun." Hep babama benzetirdi beni. Babam da annemi pek severdi. Ne oldu babama nereye gitti. İnsan sevdiğini bırakıp gider mi? O kara gecede düşmeseydi inşaattan, belki gitmeseydi o bilinmez yere, anam da babamı sever miydi ki... Sevmeydi. Zaten annem kendinden başka kimseyi sevmeydi. Babamı da sevmeydi ki... O yeni adamı da sevmiyor bence. Sevse minicik kardeşimi babasına benziyor bu çocuk diye koltuğun üstüne atmazdı. Zeynepçik hiç de o adama benzemiyor ki... Abimmm diye bir sarılır bana içimde fırtınalar koparır minik kardeşim. Annem nasıl da kıyıp attı onu koltuğa.

Köpek öldürenin yanında, kardeşime de bisküvi alayım düşüncesi aklıma gelip gidiyordu. Nasıl alacağım şimdi. Ben bu dükkânda kilitli kalmışken şarabı çalmak olmaz. Bisküvi almak olmaz. Bir şey yapmalıyım. Ne diyordu cemil amca kapıyı kapatıp giderken kendi kendine... Yarın bu kasalar buradan kaldırılacak mı ne demişti. Toplayayım kasaları üst üste yığayım. Şurayı da süpüreyim ki tertemiz olsun burası, cemil amca görünce pek sevinir.

Cemil amcanın bir kızı var, adı Nurdan. Saçları beline kadar uzun kapkara gözlü. Mahalledeki en güzel kız nurdan bence ama benim arkadaşım sokak lambası öyle olduğunu söylemez. Kavgı ederiz arkadaşım. "Günün içinde onca kız geçiyor buradan ne kızlar var oğlum der" bana. Ben de ona "bana ne" derim ne işim olur benim kızlarla. Benim bildiğim bir kız var o da minik zeynebim. Arkadaşım "öyle mi?" deyince güler bana öyle güldüğünde sanki arkasında güneş pırıl pırıl parlar. Sabah olur her zaman ki gibi nurdan okula giderken peşine takılırım, beni asla görmez, sonra ben limana koşarım.

Burada hapsolmuşken yarın sabah nasıl gideceğim limana. Cemil amca erken gelse keşke ben de tekneye yetişsem. Bir yalan uydururum Sait abime. O kızmaz bana. Babamdan sonra en çok o sever beni ama herkesin yanında belli etmez. Onun balıkçı teknesini silip süpürürüm bana hep kolay işleri verir. Yorgunluktan uyuyor numarası yaparım, bazen gözlerimi kapatırım gelir yanıma saçlarımı okşar "gececek oğlum sen de büyüyeceksin ve bugünlerini, bu sana yapılanları bir gün sen de affedeceksin" der. Ne demek ister anlamam. Çoğu zaman bu büyük insanların ne dediklerini hiç anlamam.

Sait ağabey pek efendi adamdır. Koskoca okullar okumuş, kimsenin giremediği sınavları kazanmış. Adını bile söyleyemediğim bir bölüm okumuş, Astrofizik deniyormuş. Pek sever gökyüzünü seyretmeyi bana da yıldızların adını tek tek sayar öğretir. Aklımda kalmaz benim ama biliyormuş gibi yapar ama ben hep aynı o en parlak yıldıza bakarım. Sirius denilen o yıldızdan bahsederken heyecanlanır, Kur'an da bile o yıldızdan bahsedildiğini söyler. Gökyüzünün en önemli yıldızıymış. Çoğu zaman anlattıkları hiç umurumda olmazdı. Sait ağabey bir de çok kitap okur. Kendi adaşı bir adam var hep onun sözlerini söyler, kitabından parçalar okur bana... Ben de çok severim Sait Faik Abasıyanık'ı. Eğer bir gün okuyacak olursam hep onun kitaplarını okumak isterim.

"Köprü" şiirinden bahseder." O şiiri okudum yollara düştüm. Çok gezdim. Daha yolum bitmedi son durak burası değil" der Sait abim. Keşke beni de götürse. Bana söylediği şiirden bir yeri hiç unutmam: "ah ona bir bilet alan olsa dünyayı dolaşmak işten değil" bunu okurum kendime defalarca. O bileti bir alan olsa bana, belki de ileride kendi teknemi alır, yıldızımın altından geçer giderim. Hem de yanıma küçük zeynebim'i ve Nurdan'ı da alıp giderim. Hayallerimi arkadaşım sokak lambasına hiç söylemedim.

Söylersem üzülür bilirim.

Temizliği yaparken saatin kaç olduğunu farkında değildim. Tıkılıp kaldım buraya ama sokak lambasının aydınlığında ancak bu kadar toparlayabildim. Bir de arada bir birkaç defa tabiat ananın havai fişegi olan şimşek, dükkânı aydınlatmıştı. Cemil amca sabah görünce temiz ve düzenli halini pek sevinecek. Öyle uykumda geldi ki... Kaç gecedir sokaklarda soğuk kaldırımlarda oturmaktan, bir kuytuda uyumaktan iyidir. Sıcak burası üstelik de güvenli. Uykunun yeni rüyalar getireceğine inanmayarak koynuna sığındım. İşte şimdi verdim kararımı; hem de en zorunu, yarın buradan sağ salım kurtulursam bu bisküviyi masaya bırakacağım. Dayak yemeyeceğim bu bisküviyi de yemeden gideceğim ve asla çalmayacağım. Suçluluk duygusunun soğuk kollarından kurtulmak düşüncesi içimi rahatlatmıştı. Suçluluk da gelip geçici bir duyguydu işte.

Şimşek çaktı zannettim. Duyduğum acı beni uyandırmıştı. Suratım çok acıyordu. Cemil amcaya yakalanmışım. Korku içinde bir şey çalmadığımı etrafı temizlediğimi söyledim. Lakin para etmemişti. İkinciden sonrasını sayamadım. Cemil amca kendini kaybetmiş gibi sövüp sayıyordu. Sesinde asfalt yolu kazıyan buldozer inceliği vardı. Eli yine yüzüme doğru yaklaşırken arkadan havaya kalkan el tarafından durduruldu. "Dur vurma baba, bırak gitsin" diyen Nurdan'ın sesiyle irkildim. Sesi bir teneke dama vuran hafif bir yaz yağmurunun pırtırları gibi yumuşak ve vurguluydu. Dayağın acısına razıydım keşke bakışlarını üzerimde hissetmeseydim. Bakışları cam kırığı gibi yüzümü başka bir acıyla yakıyordu. Arkasını dönerek okulun yolunu tuttu. Kapının önünde arkasından bakakalmış, okula giden köşeyi dönene kadar gözüm takılı kalmıştı. Peşinden gidememişim.

Gelmediğimi görünce merak etmiştir diye Sait abiyi düşünerek hızlı adımlarımı limana doğru çevirdim. Tekneye binince bendeki tuhaflığı fark etti lakin bir şey söylemedi. Biliyordu benim anlatacağımı. Ufak tefek yalanlar hariç ondan hiçbir şeyi saklamazdım. Beni sonuna kadar dinledi. Sonra bir şey söylemeden gitti. Uykuya kaçmayı denedim olmuyordu. Nurdan'ın karşısında düştüğüm hal gözümün önünden gitmiyor, bir kazık gibi yüreğimi acıyordu.

Sait abi geldiğinde beni yanına çağırdı. "Artık seni ereğine ulaştıracak şartları hazırlamamız lazım." Konuşma nereye gidiyordu bilemiyordum. Ne dediğini anlayamamıştım. Böyle zamanlarda nedense benim anlayacağım gibi konuşmazdı ben de anladım gibi dinlerdim. Onun iyiliğini istediğini, ona güven duyduğumu biliyordu umarım. Sonra devam etti. "Nasıl bir yol seçersen, hayatta sana onu vereceğini gördüğünde; mutlu değilsen inanç, bilgi ve yüreğinin rehberliğinde değiştirebilecek gücü umarım kendinde bulursun... Kendin olduğunda ise yaşadığını o zaman anlarsın. Unutma kişileri hedeflerine ulaştıran alinyazıları değil, şartlarıdır. Şanstan armağan beklemezsen kaderine hâkim olursun. Şu andan itibaren teknenin tayfasısın, artık burada yatacaksın çalıştığınca pay alacaksın. Haydi, hayırlısı artık bir işin var. Ona sıkı sarıl. Şimdi git biraz uyu akşama balığa çıkacağız. Haa... Bir de Cemil amcaya gittim senin adına özür dileyerek bir daha böyle bir şey olmayacak dedim. Balıktan döndüğümüzde biraz balık götür onlara korkma, o konu bir daha açılmayacak" müjdesini verdi.

İçimde bir şeylerin yer değiştirdiğini biliyordum. Sokak lambası arkadaşşıma müjdeyi vermek için sabırsızlanıyordum. Benim kadar sevineceğini biliyordum. Elime geçecek ilk paradan Zeynebime çukulata, uzun saçları olan Nurdan için güzel bir tarak alacaktım. İnşallah o'da beni başışlardı. Arkadaşıma taraktan bahsetmeyecektim çünkü üzülürdü.

Kaderimin değiştiğine inanmaya başlamıştım. Acaba çok mu erkendi? Sait abinin bir sözünü hatırladım şimdi. “Bildiğimiz bütün bilgiler bile sonu göremez ve bilemezdi.”

Akşam yaz gecesine yürüyordu. Uyku mahmurluğundan hemen sıyrıldım. Zaman, mekân, herşey değişmeye başlamış, beni arkasından sürüklüyordu. İşe koyulduğumda herşey firdöndü gibi dönüyordu. Geceyi uzanıp tuttuğumda, bir parçasını ellerime dolamaya başlamıştım. Yeni bir hikâye yazılıyordu.

BEN BİR SOKAK ÇOCUĞUYUM

ANDAÇ

Ben bir sokak çocuğuyum.
Gerçeklerin acımasızlığında gezinirken
Nasıl gülümsenir hayata, bilemem.
Hiçlenir gözlerimde zaman
İçimde korkular büyür
Ufkum dar, önüm karanlık
Geleceği göremem.

Siz, yaşayan ölüler!
Bazen kendimi
Mezarlarınızın arasında
Yarası kıpkızıl kanayan
Bir gelincik gibi görürüm.
Bilirim, kaderim erken solmaktır.
Suya uzanamayan çiçekler gibiyim
Boynu bükük.

Güçüm olsaydı ve
Duyacağınızdan emin olsaydım
"Bana geç kalmayın!" diye haykırırdım.
Sevmeyi öğreterseydiniz
Sevgi verirdim size.

Siz bana geç kalacaksınız
Ben de neslinize...

ÂŞIK PAŞA

ALİ DEMİREL

Yazıya başlarken bir üzüntümü belirtmek gereğini duydum. Günümüzde insanlarımız, özellikle de gençlerimiz tarihi değer ve ulu kişilerimiz hakkında yeterince bilgiye sahip değiller hatta büyük çoğunluğumuz hiçbir bilgiye sahip değiliz. Âşık Paşa'nın yaşadığı ve öldüğü yer olan Kırşehir'de şehir meydanına çıkıp bu ulu kişiyi sormak istedim. Daha 'Âşık Paşa' der demez "mezarlığın altındaki mahalle" deyiveriyorlar! Yani Kırşehirliler için bile 'Âşık Paşa' bir mahallenin adı, o kadar. Bizi köklerimizden koparmak isteyenlerin ne kadar yol aldıkları ortada... Mezarlıktaki türbesine gittim, kapısı kilitliydi içeriye giremedim. Çevreye baktım, o civarda dolaştım kimseyi göremedim. Merhumun sandukasını pencere camından görmeye çalıştım. Sonra çarşıya indim ve İl Kültür Müdürlüğüne gittim. Mesai saati

olmasına karşın sadece bir kişi bulabildim, müdür yardımcılardan biri olan şahısla konuştum, yardımcı olmak için elinden geleni yaptı, kendisine buradan teşekkür ediyorum. Sorularıma karşılık olarak: Âşık Paşa Türbesi'nin kendilerinin görev kapsamı içinde olmadığını, Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı olduğunu, Genel Müdürlüğün Kırşehir'de herhangi bir büro veya dairesinin olmadığını söyledi. Ayrıca konu ile ilgilenen, Vakıflar Genel Müdürlüğü bürosunun Kayseri'de olduğunu söyledi. Bir kadının 8-10 günde bir türbeye gelip temizlik yaptığını, türbenin anahtarının o kadında olduğunu, kadını nerede bulabileceğimi ise bilmediğini belirtti...

Âşık Paşa'yı tarihi kişilik ve bir kültür değerimiz olarak tanıtmadan önce, onu kişisel yaşam süreci ile ilgili olarak kısaca bilgi vermek isterim. 1272 yılında Kırşehir'de doğmuş ve 1333 yılında yine Kırşehir'de vefat etmiştir. Adı 'Ali'dir. Ailenin ilk, büyük erkek çocuğu olmasından dolayı veya başat – önder – önde gelen manasına o zamanki anlayışa göre 'başağa' (paşa) lakabı ile anılmış. Daha sonraları, Mutasavvıf bir ailenin çocuğu olduğu için o öğreti ile yetişmiş, Hak ve de halk ozanı olmasından dolayı 'Âşık' lakabıyla birlikte 'Âşık Paşa' diye anılmış ve ün yapmıştır. Âşık Paşa'nın babasının Muhlis, dedesinin ise İlyas Baba olduğu bilinmektedir. Bu aile Türkistan'dan Anadolu'ya gelmiş, önce Amasya taraflarında barınmışlar. Bir süre sonra ise Muhlis (Âşık Paşa'nın babası) Kırşehir'e gelip yerleşmiş. Âşık Paşa gençliğinde babası ile birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarında, kuruluş mücadelesine bizzat katılmış ve Osman Gazi'nin yanında yer almıştır. Devlet kurulduktan sonra (Orhan Gazi zamanında) tekrar Kırşehir'e dönmüştür. Âşık Paşa'nın nesli Türk Milleti ve Türk devleti için hizmet vermeye devam etmiştir. Örneğin ünlü tarihçi Âşık Paşazade, onun torununun oğludur.

Hak ve halk aşığı olmasına, mutasavvıflığına, bilge kişiliğine ve Türkçülüğüne gelince: Âşık Paşa Türkçe yazmıştır. O çağda Anadolu'da halkın konuştuğu Türkçe ile yazmıştır dolayısıyla yazdıklarını okuma bilen herkes rahatlıkla okuyup anlamış. Aynı devirde, dünyada ilk sanayi devrimini yapmış olan ve de mutasavvıf olan Ahi Evren öğretisindeki kişiler de Âşık Paşa'ya saygıyla yaklaşmışlardır. Kırşehir ve çevresindeki hatta daha uzaklardaki Oğuz Boyları Âşık Paşa'nın öğretisi ile bilinçlenmiş, yücelmişlerdir. Böylesine geniş ve derinden etkinin en önemli sebebi Âşık Paşa'nın Türkçe yazmasındandır. Bazı hamagalar (HAIN, MANKURT, GÜDÜKAKILLI) bu konuda iki olumsuz görüş ileri sürmekte, bunlardan birisi: Güya Âşık paşa başka dilleri bilmiyormuş! Oysa Âşık Paşa Farsça, Arapça (bu ikisini ana dili gibi), Ermenice ve İbranice dillerini bilmektedir ama o Türkçe yazmıştır. Hamagaların diğer çarpık iddiaları ise şöyle: Güya

diğer dillerde (özellikle kastedilen Farsça ve Arapça) fikri ve edebi eserler yazılabilir ama Türkçe böylesi eserler yazmak için uygun bir dil değilmiş! Oysa gerçek tam tersidir: Âşık Paşa daha doğmadan onyıllarca önce Hoca Ahmet Yesevi çok ünlü eseri 'Hikmetleri Türkçe yazmıştır. O hikmetlerle yakılan nurlu ışık, Ahi Evren, Âşık Paşa, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve daha nicelerinin çabaları sonunda Türk Milleti ile İslam'ı kucaklaştırmıştır. O ışıman kişiler Türkçe ışıdıkları için kadim Türk inancı ile Kuran-ı Kerimin gösterdiği yolun aynı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Göktürk ABC si ile yazılan yazıtlar bulundukça; Türkçenin Arapça ve Farsçadan çok daha önceleri yazı dili olarak kullanıldığı gerçeği ortaya çıkmıştır, çıkmaktadır. Yine Türk askeri komutanlarından Öne Binbaşının (bin ağa başı) Göktürk ABC si ile yazdığı tarih, Herodot tarihinden daha eskidir. Bu arada şunu hemen belirtmekte fayda var:

Türk Milletinin içinde ve de Türk yurdunda yaşayıp da Türkçe yazmayanlar Türk değildir, çünkü onların yazdıklarını Türkler anlamıyor, onlar başkaları için yazıyorlar. Biz zamanımızda bu gerçekleri görüyoruz da o çağların bilge ışıman kişileri görmüyorlar mıydı? Elbette görüyorlardı, dahası konuyla ilgili bu gerçeği, Yüce Yaraticının elçisi aracılığı ile insanlığa gönderilen kutsal kitaptan esinlenerek ortaya koymuşlardır. Âşık Paşanın, (Kur'an-ı Kerimin 14. İbrahim Suresi 4. Ayetinden esinlenerek) bu konuda nazım biçiminde yazdıklarına bir bakalım:

*"Kavmine kendu lisanıyla nuzul
eyledi Kulli nebi vu hem resul*

*biz de Turki dil ile şerh eyleduk
Kavmumuze dilleriyle soyleduk"*

Âşık Paşa eserlerini Türkçe yazmakla kalmamış, Türkçe yazmayanları yermiş, onlar yüzünden Türkçenin garip kaldığını dile getirmiş ve yazmıştır.

Âşık Paşa halka anlatmak istediklerini (yinelemekte fayda var) Türkçe yazmış, yazarken de mesnevi tarzını kullanmıştır. Mesnevi denilince neredeyse bütün insanlarımız yanlış bir kaniye kapılmaktadır. Dolayısıyla 'mesnevi'nin ne olduğunu açıklama gereği duydum: Mesnevi denilince hemen akıllara Celalettin Rumi'nin eseri akıllara gelmektedir. O kadar ki; Celalettin Rumi'nin yazdığı eserin adının 'mesnevi' olduğu sanılmaktadır, ne yazık ki kitabının üstüne de 'mesnevi' yazılmakta! Oysa 'mesnevi' bir edebi tarzdır, yazım şeklidir. Şöyle ki: İkişer ikişer (ikili) yazılmış uzun nazım şeklidir. Genelde aruz vezniyle yazılır, aruzun kısa kalıpları tercih edilir. Hikâye, uzun hikâye hatta roman dahi bu tarzda yazılır. Fars edebiyatından Araplara geçmiş, Türk yazarlar da bu tarzda çok eser vermişlerdir. Mesnevi

tarzında eserlerin yazılması Celalettin Rumi'den önce vardı, ondan sonra da mesneviler yazılmıştır.

Âşık Paşa bildiklerini ve düşüncelerini okuyucularına bilgi vermeye yönelik (didaktik) bir anlayışla yazmıştır. Yazarken sıradan, durağan bir anlatım yerine; Yunus Emre kadar olmasa da ilham dolu ve de coşkulu (lirik) şekillerde yazarak, adeta yazdıklarına canlılık vermiştir. Tasavvuf ilmi ile yoğrulmuş bir aileye mensup olması, dahası kendisinin de bu konuda çalışıp çabalaması sonucu sır kabul edilen özel bilgilere (ledün) ulaştığı düşünülmektedir. Bilindiği gibi tasavvuf ilmi İslamiyet'ten önce de Türklerde bilinir, tahsil edilir ve bilge ışımanlarca uygulanırdı. Öte aleme, alemlere ulaşabilmek için vecd (duyular ve irade dışı ilahi aşk haline geçme) haline ulaşmaya yardımcı olması için ritm tutmak önemlidir.

İslamiyet'ten önce Türk erenler ritm için davul (ışıman davulu) kullanırlardı, İslamiyet'le birlikte ritm için tef kullanılmaya başlanmıştır... Mutasavvıf – eren mertebesinde olan Âşık Paşa insanlara öğütler verirken, ibret alınması için nazım tarzında hikâyeler anlatırken hep Tanrısal yolu takip etmiştir. Yüce yaratıcıya olan inancının gereği derin sevgisini ortaya koyarken Allah sevgisi ile birlikte onun elçisi (yalavaç) Muhammet Mustafa Efendimize de saygı ve sevgiden geri durmamıştır. Aslında bu sevgi ve saygı bütün Türk mutasavvıflarda, dolayısıyla bütün Türklerde vardır ve bu sevgi devamlıdır, çünkü temel sağlamdır. Şöyle ki: Türk'ün Tanrı inancı sevgiye dayanır, Tanrının gösterdiği yoldan yürümek için sevgi esastır, korku değil. Bizim, Tanrı Elçisi (yalavaç) Muhammet Mustafa Efendimize duyduğumuz saygı ve sevgi; diğer Müslüman milletlerin çok çok üstündedir.

Türk'ün kadim din inancı ile İslam'ı kucaklaştıran Pirimiz Hoca Ahmet Yesevi temeli böyle atmış. O Piri Türkistan; 63 yaşına gelirken derin ve uzun bir dehliz hazırlamış ve üzerini kapatmış. Kendisini o dehlizin içine hapsetmiş ve vefat ettiği 73 yaşına kadar hiç çıkmamıştır. Gereğesi ise; Muhammet Mustafa fendimizin 63 yıl üzerinde

yaşadığı bu dünyada, onun hatırasına saygıdan dolayı 63 yıldan daha fazla yeryüzünde gözükmek istememiş, hicap duymuş, ar edinmiştir! İşte Türk'ün sevgi ve saygısı böyledir...

Âşık Paşa atamız da bu öğretinin en seçkin kişilerinden biridir. Yazdığı 'Garipname' adlı eseri 12000 (onikibin) beyitten (bazı araştırmacıya göre 10500, beyit sayısı ele geçen nüshalara göre değişmektedir) oluşmaktadır ve Türk edebiyatının ilk mesnevisidir. Garipname; mugaddimeden sonra 10 bab üzerine tertip edilmiş. Her babda da 10 hikâye anlatılmış ve kaçınıcı bab işleniyorsa o sayı ile ilgili özellikler dile getirilmiş. Garipname bu haliyle derli toplu sistemli bir mesnevi konumundadır. Yazdıklarıyla insanlarımızı aydınlatmış ve kendinden sonra gelen yazarlar için örnek olmuştur. Muhammet Mustafa Efendimiz ile ilgili olarak edebiyatımızda Mevlid ve Miraçnâme türünün ilk örneklerini vermiştir. Süleyman Çelebi 'Mevlid'i yazarken Âşık Paşa'nın yazdıklarından yararlandığı, esinlendiği hatta bazı beyitleri sanki olduğu gibi alarak kendi eserini oluşturduğu malumdur. Aşağıdaki beyitler Garipname'den...

*Allah adın eytlüm evvel ibtidâ
K'andan oldı ibtidâ vü intihâ*

*Eydene dinleyene vü yazana
Rahmet eyile yâ İlâhî Rabbenâ*

*Her ki dinlerse bu sözi iy Celîl
Rahmetün olsun ana her dem delîl*

*Her nefes bin rahmeti Hakk'un ana
Kim yazanı Fâtîha birle ana*

Sadece Süleyman Çelebi değil daha niceleri Âşık Paşayı örnek almıştır, mesela: Yazıcıoğlu Mehmed, Kaygusuz Abdal, Eşrefoğlu Rumî, Baki, Şeyh Galip gibi Türk edebiyatının önde gelen simaları dili kullanıştan düşünce şekillerine kadar, Âşık Paşa'nın tesirinde görülürler. Ayrıca *Miracnâme* ve *mevlid* gibi türler yanında *Leylâ ile Mecnun*, *Yusuf ile Zeliha* gibi, kendi devrinden sonra başlı başına büyük mesnevîler olarak ortaya konacak eserlerin de ilk örneklerini Âşık Paşa verir.

Âşık Paşa dil ve edebiyat yönünde örnek teşkil ederken, Türkçe konuşan bütün topluluklara hitap etmiş, herkes tarafından okunmuş, dinlenmiştir. O yazarken kadim Türk inancını ve Türk töresini esas almıştır. Dolayısıyla bazıları gibi Türk inancına, töresine hatta İslam'a aykırı ahlak dışı şeyler yazmamıştır. Edep dışı yazanlar, Türklerin asla benimsemeyeceklerini hatta karşı çıkıp müdahale edeceklerini bildikleri için Türkçe yazmamışlardır.

Âşık Paşa'nın bilinen eserleri: Garip-name, Vasef-i Hâl-i Herkesi, Fakr-name, Hikâye, Kimya Risalesi, Şiirler.

Âşık Paşa atamızı saygı ve rahmetle anarken, yazımızı bir gazel'i ile sonlandıralım.

GAZEL

*Âyet-i hüsnün görüp îmâna gelmişlerdenüz
Aç cemâlün mushafın Kur'ana gelmişlerdenüz*

*Dilberâ men' etme gel bizden zekât-ı vaslını
Âsitân-ı devlete ihsâna gelmişlerdenüz*

*Şimdiden yanmış değül mihrün adına cân u dil
Nar-ı ıška biz ezelden yana gelmişlerdenüz*

*Ey tabib-i cân lebün dârüşşifâsından senün
Âşık-ı dil-hastayuz dermana gelmişlerdenüz*

*Âşık-ı biçâreye ey şâh-ı âdil eyle dâd
Hâlîmüz arz etmeye divana gelmişlerdenüz*

(Gölpınarlı Abdülbaki "Âşık Paşa'nın şiirleri")

Bu yazının oluşmasında faydalanan kaynaklar:

_Âşık Paşa-yı Velî GARİPNAME; çeviren Dç.Dr. Bedri NOYAN

_Selçuklu Döneminde Kırşehir, Mehmet Emin KILIÇ

_Prof. Dr. Kemal YAVUZ araştırması

_Günay KUT araştırması

_Ahmet Yaşar OCAK araştırması

--Milel ve Nihal, İnanç-Kültür ve mitoloji araştırmaları Dergisi

İRFAN-I YUNUS

MUSTAFA AYVALI

Asırlardan beri gönül kelâmı,
Şiirin geninde "Gül" dü Yunus'um.
Derviş dergâhının mutasavvıf-ı,
Vahdet-i vücud'a kuldu Yunus'um.

Diyarı çöl olup dönmüş kepire,
Çıkınında alıç, yol alır Pir'e.
Himmet eyler Velî,Hâkk yolda er'e,
İrfanı Tabduk'da buldu Yunus'um.

Dikenler içinde eyli gülîzâr.
Bülbül figânında harap ve bîzâr.
Ehli kâmilliğe olunca mazhar,
Aşkın ziyasında güldü Yunus'um.

Miskinlik serveti garip bir âşık,
Hükmü biten söze sükûta mâşuk,
Gurbet ilde sûfî, özünde ışık,
Dağda papatyaya dil'di Yunus'um.

Hâkk tecellisinin gönül aynası,
Yamalı hırkası, gülden âsası,
Nefsi irşad eden gevherin hası,
Muhabbet bağında il'di Yunus'um.

Gökte hoş bir sedâ il il dolaşan,
Hâl ilminin şar-ı çağlara taşan,
Nehrinde söz çatıp nice dağ aşan,
Gönül ummanına sel'di Yunus'um.

KIRTASIYE DÜKKÂNLARI MUTLULUK SİĞİNAKLARIMIZDI...

TUNCER GÜNAY

İlkokul dördüncü sınıftan ortaokul son sınıfa kadar Edirne ilinin Keşan İlçesinde tahsil yaptım. Subay bir babanın çocuğu olduğum için hayatımız 4-5 yılda bir yapılan tayinler nedeniyle Türkiye'nin bir ucundan başka bir ucuna savrulmalarla geçti. Şanlıurfa'dan Erzurum'a, Erzurum'dan Bandırma'ya, Bandırma'dan Keşan'a, sonra Kıbrıs'a, ardından da Konya'ya...

Çocukluğum bu tayinler yüzünden derin kırılmalarla, telafisi güç geçiş, alışma ve yerleşme meseleleriyle geçti. Beni en çok etkileyen, hafızamda ve ruhumda derin izler bırakan şehir Keşan idi. 1976 yılında oradan ayrıldığımızda nüfusu 16-17 Bin civarındaydı. Şimdi 100-120 bin olmuş diyorlar... Küçük ama köklü bir hudut kasabasıydı. İnsanları demokrat, huzurlu ve hoşgörülüydüler. Çoğu hurdacı, çalgıcı, tombalacı ya da işsiz olan Roman vatandaşların ağırlıkta olduğu bir yerdi. Eğlenceyi seven, çoğu tüm gün çakırkeyif dolaşan huzurlu ve gamsız bir halkı vardı.

15 km ötede bulunan İpsala'ya altımızdaki Pinokyo marka bisikletlerle gider, Yunan sınır kapısını görüp dönerdik. Keşan'ı anlatmakla bitiremem. Ancak bende iki vakıa çok derin bir iz bıraktı. Birincisi, Ekim ayı başlarında, Balkanlar üzerinden gelen ve Zemheri'de müthiş dondurucu soğuklara tipilere, kar fırtınalarına ve günlerce süren elektrik kesintilerine yol açan, okulları bazen bir hafta tatil ettiren o karakışlar, ikincisi de Astsubay Gazinosu arkasındaki bir kırtasiye dükkânıydı. Kış mevsuunu geçelim, vitrinleri ışıltılı parlayan, ilçenin, o en büyük ve güzel kırtasiye dükkânına gelelim.

Okullar açıldığında beni en çok mutlu eden ama herhalde babama büyük masraflar çıkartacağı için onu kaygılandıran olay, o kırtasiye dükkânına gidip listeye yazdırılan ders kitaplarını ve defterlerini almak faslıydı. Bu liste çok kabarık olur, bu nedenle ilk gün icabına bakılamasa bile ilk hafta sonu tatilinde, cumartesi günü mutlaka halledilirdi. Bunları almak için kırtasiye dükkânına gittiğimiz anlar, benim için büyük bir heyecan ve mutluluk kaynağı olurdu. Kitaplar o yıllarda devlet tarafından dağıtılmıyordu. Parasıyla alıyorduk ama kitaplar da gerçekten kitap gibi kitaplardı. İçeri dolu, hacimli, içerikleri zengin muazzam kitaplardı bunlar. Şimdi devletin bedava dağıttığı, kaliteli kağıda basılmış olan ama içerileri boşaltılmış, içeriksiz ve acınılası ince ve boş kitaplar gibi değillerdi. Ağır, zor ve mutlaka her dersten sonra sıkı çalışılması gereken kitaplardı. Defterler, kitaplar alındığı gün mutlaka kaplanırdı. Çünkü öğretmenlerimiz bu konuda asla asla taviz vermez, gevşek davranmazlardı. Ders araçlarımızı eksiksiz, tertipli ve nizamlı isterlerdi. Böyle olunca bunun ilk şartı da kitap ve defterleri mutlaka kaplamaktı. Ben de her öğrenci gibi en güzel kapçıkları, en şirin kaplama kağıtlarını aldımaya çalışırdım. Ancak bütçe el vermiyorsa bu kaplar kırmızı ve lacivert yağlı kağıtlardan da olurdu. Hatta gariban takımı gazete kağıtlarıyla da kaplatırdı. Bu da idare ediyordu. Yeter ki defterler ve kitaplar temiz ve kaplı olsunlardı...

Kokulu silgiler, rengârenk etiketler, süslü kalemlikler, kalem kutuları alırdık. Bir de o yılların çok salgın bir tutkusu olarak, oraya gelmişken pul koleksiyonlarımız için çakma pullar da alınırdı. Üzerlerinde astronotlar, apollo uzay araçları, kelebekler, böcekler, arabalar, gemiler, kuşlar ve balıklar olan inanılmaz güzellikte göz alıcı pullardı bunlar. Şimdi bu tutkular da bu güzel pullar da unutulup gittiler artık. Babam nedense sürgü kapaklı, ağaçtan kalem kutusu alırdı bana... Bu kutular, içine en fazla 4-5 kalem, bir ufak silgi ve bir de küçük kalemtıraş alırdı. Sonra bunlar da sessiz sedasız ortalıktan kayboldular. Yerlerini fermuarlı bez, vinileks, naylon, fermuarlı kalemlikler aldı... En masraflı harcama ise çantalara yapılırdı. O yılların çantaları şimdiki gibi sırta geçirilen, ebatları karışık, naylondan, bol kimyasallı boya ile süslenmiş, fermuarlı, cırt cırtlı dandik ve dayanıksız, çoğu da Çin mamulü çantalar gibi değildi.

80'li yılların başından itibaren o çantalar da, çanta tercih ve zevkleri de mazi oldu.

90'lı yıllarda doğan kızlarıma her sene, mecburen bu dandik çantalardan alırdım. Daha birinci ayda fermuarları bozulur, şekli çarpılır, kir, pislik içinde kalır, üçüncü dördüncü

aya kalmadan da atılırlardı. Haydi bir daha çanta al... O yıllarda çantalar tabii ki pahalıydı. Çünkü ya hakiki deriden ya da deri taklidi sağlam malzemelerden yapılırlardı. Sırtta değil sapından tutularak taşınırlardı. Oldukça sağlamlardı. Kirlenme derdi olmazdı. Çok zaman kendim, ders aralarında, sıramın üstünde nemli ya da kolonyalı bezle siler parlatırdım. İç gözleri geniş olurdu. Ne koyarsanız koyun itiraz etmeden alırdı. En diplerinde de bir zulalılık olurdu. Sert bir tabakaydı bu. Açılıp kapanırdı. Çok nadiren de olsa arada bir aldığımız kağıt 5 ya da 10 liralara, mesleğe yeni başlamış olan stajyer hanım öğretmene gizlice yazılan platonik aşk şiirleri ya da aşk mektupları özenle katlanıp bu kısımda saklanırdı. Orta 2'de iken sınıfın en güzel kızı Münevver'e yazdığım bir aşk mektubunu oraya sakladığımı gören sınıfın en it öğrencilerinden biri, mektubu gizlice oradan alıp tüm sınıfa, el altından hunharca okuttuğunu öğrenince nasıl utandığımı ve kızcağızın yüzüne haftalarca bakmadığımı hiç unutamıyorum.

Tekrar söyleyeyim, o yılların okul çantaları yandan körüklüyüdü. Sünnetçi ya da berber çantalarına benzerlerdi. Doldurdukça akordiyon gibi genişlerlerdi. Orta birinci sınıfta aldığımız sağlam bir has deri çantayı altı sene kullanmıştım. Altı yıl sonra, lisede iken akranlarımla çanta kullanmadan, ellerine bir defter tutuşturarak okula gidip geldiklerini görünce ben de sonunda onlara uyarak bu çantaya veda etmiştim.

Renkli resim boya kalemleri, suluboya takımları... Süslü, rengarenk kurşun kalemler... Kırtasiye dükkânında geçirdiğim anlar hayatımın en mutluluk verici anlarındandır. Keşan'daki kırtasiyeciler aynı zamanda dergi ve kitap da satıyorlardı. Zamanın modası olan kadın romanları, cep fotoromanlar, beyaz diziler, moda ve prova dergileri, Kemalettin Tuğcu kitapları, aktüel kitaplar, Teksas, Tommiks, Tarkan, Karaoğlan, Zembla, Tom Braks, Zagor, Kinova, Savaş, Mister No vb... çizgi romanlar...

Bütün kırtasiye dükkânı benim olsun isterdim. Oradaki herşey gözümü alırdı. Cumartesi günlerini zor çekerdim. Nihayet Cumartesi geldiğinde babam şayet askeriyede nöbetçi değilse, kahvaltıdan sonra elimden tutar ve beni doğruca bu o kırtasiye dükkânına götürürdü. Bilirdi oralardan çok mutluluk kapacağımı... Bir gün bana çok pahalı bir Pelikan marka Dolmakalem almıştı. Yıllarca kullandım onu. Lakin 2009'da Ankara'da bindiğim bir takside nasıl olduysa düşürmüşüm. Çok aradım, arattırdım o taksiyi... Bulamadım ne yazık ki... Bugün elli kadar, çok iyi korunmuş, sağlam ve güzel yazan dolmakalemim varsa bu sevgiyi o kırtasiye ziyaretlerinde kazanmışımdır. Çantamda veya üzerimde, daima, çalışır halde, dört renk dolmakalem taşıyım... Dolmakalemi ısrarla kullanmaya devam ediyorum. Her on-onbeş günde bir mutlaka hepsinin bakımını yapar, mürekkeplerini tazeler, uçlarını temizlerim.

Keşan'da akşam okuldan çıktıktan sonra önünden geçerken durup dakikalarca vitrinine bakıp kendimden geçtiğim başka bir kırtasiyeci daha vardı. Bunu her akşam yapardım. Gözlerim vitrindeki bir kitaba takılırdı hep... Aslında sadece onu seyrederdim. Ünlü köy romanları ve öyküleri yazarı Talip Apaydın'ın "Toprağa Basınca" adlı kitabıydı bu. Babamın verdiği günlük harçlığı aynı gün, bir simit ile bir gazoz alıp harcadığım için ertesi güne param kalmadığından bu kitabı alma şansım yoktu.

Bir gün okul çıkışında acayip bir tipi başladı. Ben yine o vitrinin önündeyim. Sırtımda kalın bir kaban, başımda ise sadece gözlerimi açık bırakan bir yün şapka vardı. Yine o kitaba bakıyordum. Benim bu halimi kırtasiye sahibinin çoktan fark ettiğinden haberim yoktu. Bir kaç gün daha beni izlemiş. İşte o soğuk, tipili akşamda, yine orada dikilip vitrine bakar halde görünce dayanamayıp beni içeri çağırdı. Bana çok nazik ve babacan bir ses tonuyla kim olduğumu, hangi

sınıfta okuduğumu sordu. Ardından Türkçe öğretmenimiz Talat ALGUR'un derslerimize girip girmediğini sordu. Giriyor dedim. Sorduğu hoca hayatımda unutamadığım bir kaç isimden birdir. Bir gün derste yazdırdığı bir kompozisyonda özel isimlerin baş harflerini küçük yazdığını görünce beni tahtanın önünde evire çevire, adeta paçavraya çeviricesine öyle bir dövmüştü ki, hiç unutamıyorum.

-- Eşşek herif, it herif! Senin gibi iki defa kompozisyon yarışmasında birinci olan bir adam böyle bir hatayı nasıl yapar, niçin yapar? Bana kastın, bana gıcıklığının mı var hayvannnnn! Sen bu hatayı nasıl yaparsın hebenneka iiiitt!!! Şırakkkk! Çak, çak, çak... O yılların eğitiminin, öğretmenlerinin hiç şakası, dalga geçilecek ortamı ve böyle dayaklar yenilince de şikayet edilecek merciler yoktu. Babalarımıza şikayet etsek, öğretmenimizi şikayet ettik, derste dayak yemeyi hak edecek kimbilir ne yaramazlık yaptık diye 3-5 tane de onlar ilave ederlerdi...

Bu benim o hocamdan yediğim son dayak, bahsettiği hata da son hatam oldu. Hem çok çalışkan hem de çok yaramaz ve hareketli bir öğrenciydim. Yaramazlıklarım yüzünden Din Kültürü, Ahlak Bilgisi, Fen Bilgisi, Müzik ve Beden Eğitimi hocalarımdan farklı zamanlarda yediğim teke bayılta dayaklarının da başka haklı sebepleri vardı tabii ki.. Lakin elleri dert görmesin... Hepsi de hakiki hoca idiler. Otoriter, bilgili, tecrübeli ve ağır... Dayağı zorla ayağına çağırın, ele avuca sığmaz, vukûat saçan, dikkatle izlenmesi, bir dakikası bile boş bırakılmaması gereken hiperaktif bir yürüyen belâ idim. Bir dakika boş bıraktılar mı, bugün bir büyük müessesede aşçılık yapan Cenap Gündeş'in suratını bir kafa atarak kan çanağına çevirirdim. Şimdi otelci olan Hürşit Yener'in kaşını yarardım. Bir dakika boş bıraktılar mı bugün Gaziantep'te üniversitede resim ve sanat dersleri veren Kıvanç Gülhan'ı kırık çıkıkçıya muhtaç ederdim... Haliyle idare tarafından olaylardan haberdar edilen babam da evde bir fasıl daha geçirdi... Neticede bana atılan maarif dayakları hiç sebepsiz değildi ve hiç biri de yararsız olmadı. Bu dayaklar sayesinde hizaya getirildim ve nihayet sindirilerek terbiye edildim... Dayak çözümleyicidir, hızlandırıcıdır, hatırlatıcıdır, akli başa getiricidir, öğreticidir, kolaylaştırıcıdır, ikna edicidir, uslandırıcıdır ve en önemlisi adam edicidir adam... Kendimden biliyorum.

Neyse kırtasiyeye dönelim. İçeride gürül gürül yanan bir sobanın üstünde tıslayan bir demlik vardı. Çay içiyormuş. Bir bardak ta bana doldurdu. Beni karşısındaki bir tabureye oturttu. Çay içerken bana en son hangi kitapları okuduğunu sordu. "Kemalettin Tuğcu'nun kitaplarını tamamladım. Resimli Dünyamız Ansiklopedisi'ni bitirdim. Okuldaki kütüphanede de Meydan Larousse'un birinci cildinin yarısına geldim." dedim.

"Seni her akşam vitrine bakarken görüyorum. Neye bakıyorsun öyle saatlerce?" diye sorunca o kitabı gösterdim. Bunun üzerine hemen ayağa kalktı, vitrinden o kitabı alarak elime tutuşturdu. "Al bu kitabı... Çok güzel bir köy romanıdır. Zevkle okuyacaksın. Para falan da istemiyorum. Sana hediye ediyorum. Ancak okuduktan sonra bana kompozisyon yazar gibi bu kitabın özetini yazıp getireceksin, anlaştık mı?" Büyük bir sevinçle anlaştık dedim. Meğer pek çok mahalle ya da okul karşısı kırtasiyecisi gibi bu amca da emekli öğretmenmiş... Köy Enstitüsü çıkışlı bir bilge öğretmen... Bir hafta sonra kitabın özetini eline tutuşturduğumda çok daha mutlu olmuştu.

Şu anda evimin çalışma odası, masanın üstü, kitap rafları, çekmecelerim kırtasiye malzemeleriyle doludur. Sürekli okuyan, araştıran ve yazmaya çalışan birisiyim. Kırtasiye malzemeleri hayat tarzımın gerekli ve kaçınılmaz ihtiyaçlarıdır. Hayatımı renklendiren güzellikler... Çoğunun paketini, kutusunu açmadan aldığım haliyle tutarım. Seyretmesi, dokunması bile yeter bana çünkü...

Bir TV kanalının haberlerini izlerken gördüm. Anadolu'da bir ilçede, sokakları savaş meydanına çeviren bir grup taşkın güruh, içinde müşteriler olduğuna aldırmadan, ilçenin tek kırtasiyecisi dükkânını yakıyordu...

Kırtasiye dükkânları cehaletin, karanlığın, yobazlığın düşmanlarıdır. Cahiller, vandallar, zalimler, dogmatikler, düşünmeyi, sorgulamayı, beyinlerin özgürleşmesini istemeyenler sevmezler kırtasiyecileri ve kitapçıları...

Yüreklerinde ilim, bilim, özgürlük ve aydınlanma aşkı olanlar kırtasiyecilerden ürkmeyenler, nefret etmezler... Bir kırtasiye dükkânı önünde asılı ya da yığılı olan okul çantalarına cinnet dolu bir öfke ile saldırıp yakabilmek, sonra da içeri girip oradaki her şeyi yağmalayıp talan etmek, ardından da acımasızca yakabilmek için yüreğinde merhametten, vicdandan ve ahlâktan yana en ufak bir kırıntı taşımamak gerekir. Eğitime, bilime, irfana, maarife kin tutmak gerekir. Bunu da en yoğun olarak sağlayacak olan kaynak, etnik ve mezhepsel nefret ve öfkedir. Kırtasiye dükkânını yakanlar da bu nefret ve öfkeyi taşıyanlardandı...

Kalbi olan, insan olan, akli, beyni, merhameti, vicdanı ve ahlâkı olan hiç bir Allah'ın kulu, çocukları mutlu etmek için sıralarını bekleyen o rengarenk şirin çantaları, oyuncakları yakamaz, vitrinleri, tezgahları parçalayarak içlerindeki her şeyi ateşe veremez...

Hangi kırtasiyeciye ya da kitapçıya giderseniz gidin size ilk gösterecekleri tepki tebessüm ederek hoş geldiniz demek olacaktır. Hiç birisi sizin ideolojinizi, partinizi, derneğinizi sormaz. Hiç birisi sizin inançlarınıza, davanıza, çizginize, duruşunuza bakmaz. O dükkânı böyle ayırmalar ya da belirlemeler yapmak için açmamışlardır. O dükkânları, çocuklarımızı mutlu etmek, çocuklarımızın tahsil hayatlarına destek olup karşılığında hak ettikleri parayı kazanmak için açmışlardır. Hayatım boyunca ben de gittiğim hiç bir kırtasiyecinin davasına, ideolojisine bakmadım. Bunları sorgulamadan, merak etmeden gittim ihtiyaçlarımı karşıladım. Şu anda bile Antalya'da, üç beş kırtasiyecisi ile çok yakın müşteri ilişkim var. Kimi sosyalist kimi İslamcı kimi milliyetçi ya da ortadadır ama bunlar hiç umurumda değildir. Ben güler yüze ve esnaf ahlâkına bakarım. Kimi zaman peşin alış veriş yaparım, kimi zaman da deftere yazdırırım. Haftalarca uğramadığım olur ama nezaket gösterip bana hatırlatmazlar. Çünkü bilirler mutlaka uğrayacağımı ve hesabı kapatacağımı...

Bir kaç akılsız cahilin ve provokatörün peşine düşerek o kırtasiye dükkânına saldıran, içini dışını yağmalayıp yakan, çalışanların ve müşterilerin çılıklarına aldırmadan her yerini ateşe veren o çakalların öfke, kin ve nefret saçan yüzlerine bakınca üzüntümden kahroldum. Kırtasiyecilerden ve kitapçılardan sadece ve sadece cahiller, insanların karanlıkta yaşamasını, yalnız kendilerine itaat etmesini isteyenler, Vandallar, yıkıcılar, karanlık ve kötülük saçıcılar nefret eder ve korkarlar... O kırtasiye dükkânını yakan, tarumar edip yağmalayan kalabalık ve öfkeli güruhun içindekilerin hepsi de korkak, kalles ve cahil bireylerdir. Mert ve yiğit olan insanlar hasımlarına, içinde masum müşterilerin ve işçilerin bulunduğu işyerlerine böyle kalabalık bir şekilde, tüm acıma ve vicdan melekelerini unutarak alçakça saldırmazlar. Mert ve akıllı insanlar böyle tahripkâr ve düşüncesizce işler yapmazlar...

Eylemin de eylemciliğinin de bir onuru ve ölçüsü olmalıdır. İnsanlığımızı bunu gerektirir. Haberlerde gördüğüm kadarıyla, o kırtasiye dükkânını, içindeki masum insanlarla birlikte yakmaya çalışanlarda insanlık namına bir şey yoktu...

Yenikapı Caddesi'nde suyun ilk verildiği gün. 8 Nisan 1940 Cumartesi
Sol tarafta elektrik trafosu ve dükkanlar görülmektedir. (Mustafa Akbaba arşivi)

Eski Yenikapı karakolu.

Eski Yenikapı karakolu. (Yakın plan)

ANTALYA'DA KÜLTÜR VE FOLKLORÜN İZLERİ

(Devam)

Hasıl olan ihtiyaçtan dolayı, 17. Yüzyılın sonlarına doğru eski Antalya'yı çevreleyen surların güneyinde, Kaleiçi ile dışarısını irtibatlandıran bir kapı açılmış. Yeni açılan bu kapıdan dolayı bölgeye 'Yenikapı' denmiş. Bugün bu kapının yerinde yeller esse de semt bu isimle anılmaya devam etmektedir. İşin Türkçesi, kendi gitti, adı kaldı yâdigâr.

Bugünkü dönerciler çarşısından batıya doğru ilerleyen, ortasında uzun palmiye ve hurma ağaçlarının bulunduğu Atatürk Caddesi (Eski adı Uzun Yol veya Koca Yol olarak anılmış), Karaalioğlu Parkı girişine geldiği zaman Fevzi Çakmak Caddesi adını alarak güneye döner. Fevzi Çakmak Caddesine (Eski ismiyle Fener Caddesi) dönmeyip sağa girerseniz şimdi yerinde olmayan o kapının bulunduğu yerden Kaleiçi'ne giriş yapmış olursunuz. İşte bu kavşak noktasına Antalyalılar 'Yenikapı Meydanı' derler ki Yanikapı semtinin de kalbi burasıdır.

Çocukluğumuzdaki ve ilk gençlik yıllarımızdaki Yanikapı Meydanı'nı şöyle resmedebiliriz:

Üçkapılardan gelirken Karaalioğlu Parkı'na gelmezden evvel, bugün faal olmayan Kültür Sineması'nı geçer geçmez, yıllara direnen ve yıkımdan kurtularak bugünlere ulaşan sur kalıntısı vardır. Bu sur kalıntısının önünde bir elektrik trafası vardı. Trafadan sonra yanyana bitişik üç dükkân bulunuyordu. Bunlardan ilki Resûl'ün meyhanesi idi. Uzun yıllar meyhanecilik yapan Resûl, sonradan hidayete erip meyhanesini kapattı. Onun da ötesinde ibadetlerine çok ehemmiyet verip beş vakit namazını camide ön safta edâ etmeye başladı. Neşredildiği yıllarda okuyucusunun hayli ilgisini çeken, 'Meyhaneci Resûl' adını taşıyan manzumemde bu meyhaneyi ve Resûl'ü tasvir etmiştim. Resûl'ün meyhaneyi kapatmasından sonra burası kasap dükkânı oldu.

Girit kökenli olan kasap İsmail burada uzun yıllar semtin kasabı olarak hizmet verdi. Sadece kasap olarak değil, yüksek volümde dinlediği plakları sayesinde meydan çevresinde bulunanların müzik ihtiyacını da karşılamış oluyordu(!). Bir akşam lunaparkta dönerek açılan salıncağa biniyor. Hangi sebepten bilmiyorum, yakında bulunan bir ağacın dalına ayağı çarpıyor ve bir ayağı kırılıyor. Adamcık hayatının geri kalan kısmını topallayarak geçirdi.

Onun yanında, ilkokul öğretmenin kardeşi olan, bir ara muhtarlık da yapan bakkal Mehmed'in, onun da yanında bakkal İzzet'in dükkânları bulunuyordu. İzzet amcanın dükkânından sonra, Kaleiçi'ne girişte sağda kalan küçük boş alan fayton durağı idi. Faytoncular burada beklerler, müşteri çıkınca da onları gidecekleri yerlere götürürlerdi.

Kaleiçi'ne girişte sol köşede de yıkılan Yanikapı Polis Karakolu vardı. Karakol, daha önceden Kültür Sineması'nın bulunduğu yerlerde imiş ama ben onu hatırlamam.

Karakolun arkasında (Kaleiçi'ne girişte solda, şimdi Park Apartmanı'nın olduğu yerde) Yenikapılıların traş olduğu berber Şevki'nin dükkânı bulunuyordu. Önceleri iki oğlu ile, daha sonra da büyük oğlu Nihat ile((Arkadaşları Nihat'a 'Arap' derlerdi) mesleklerini icrâ ettiler. Şevki amcanın ölümünden sonra da Nihat ağabey burada mesleğini sürdürdü. Bu berber dükkânı aynı zamanda gelen müşterilerle, futbol kritiklerinin ve hararetli futbol münakaşalarının yapıldığı bir mekândı.

Şevki amcanın dükkânından 35-40 adım daha Kaleiçi'ne devam edince Dumlupınar İlkokulu'na gelirsiniz ki bütün Yenikapılıların ve yakın çevrenin çocukları bu okulda okurdu. Babam Kaleiçi'ndeki Ambarlı(Atatürk) İlkokulu'nda öğretmen olduğu halde ben Dumlupınar'da okudum.

Sözün burasında, Kaleiçi'ne daha fazla girmeden tekrar Yenikapı Meydanı'na dönelim.

(Devam edecek)

Not : Konu ile ilgili fotoğraflar 12. sayfamızdadır.

